

Pješačka zona središta Zagreba

Davor Ričković*

U radu je analiziran prostor pješačke zone središta Zagreba. Promotren je njen nastanak i razvoj, mreža ulica i trgova te integracija u prometni sustav grada. Istraženi su sadržaji i funkcije pješačke zone i tipizirane njene ulice, trgovi i prolazi.

Cljučne riječi: Pješačka zona, središnji poslovni centar (city, Central business District - CBD), poslovni centri, funkcije pješačke zone, središte grada.

Pedestrian Precinct in the Centre of Zagreb

This work deals with the analysis of the pedestrian precinct area. The analysis includes emergence and development of the pedestrian precinct, network of streets and squares and integration into the traffic system of the city. The contents and functions of the pedestrian precinct have been studied and its streets, squares and passages typed.

Key Words: Pedestrian precinct, city, Central business District - CBD, Business centres, functions of the pedestrian precinct, centre of town.

UVOD

Pješačke zone se pojavljuju u europskim gradovima posljednjih 30-ak godina. One su dijelovi gradskih poslovnih centara (ulice, trgovi, itd.) u kojima je omogućeno neometano kretanje pješaka i interakcija u prostoru slobodnom od motornog prometa. Uređenje pješačkih zona je potaknuto idejom humanizacije središnjeg dijela grada, tj. potrebom stvaranja prostora ugodnog za boravak u središtu grada. Osim toga, poticaj za njihovo uređenje je porast prometa u gradskim centrima koji onemogućuje kretanje pješaka i dovodi ih u opasnost. Postanak pješačke zone vezan je najprije uz središte grada i trgovačke sadržaje. Prostor pješačke zone se uređuje povezivanjem trgovačkih ulica, te se tako pojava pješačkih zona vezuje ponajprije za funkciju trgovine na malo. Neometano kretanje pješaka je nužno za pravilno djelovanje trgovačke i ugostiteljske funkcije te drugih poslovnih funkcija koje traže intenzivnu interakciju ljudi i sadržaja u prostoru i privlače pješačke tokove u središnji poslovni centar grada (City ili CBD - Central Business District).

Središta europskih gradova su u mnogo slučajeva locirana u starijem dijelu grada pa se prometni sustavi moraju prilagoditi prilikom uređenja pješačke zone. Prometni

* Prof. geografije, Braće Cvijića 30, 10.000 Zagreb, Hrvatska / Croatia

tokovi individualnog prometa se obvezatno udaljuju iz pješačke zone, dok pojedini sustavi javnog gradskog prometa mogu prolaziti prostorom pješačke zone uz određene prilagodbe (primjerice tramvaj). U prostoru pješačke zone dozvoljen je samo dostavni promet i to u određeno doba dana. Pojedine ulice, ako to sustav prometa zahtijeva, mogu funkcionirati kao pješačka zona samo u određeno doba dana dok se ostali dio vremena njima normalno odvija promet motornih vozila. Sadržaji pješačke zone su prilagođeni boravku ljudi, pa u pješačkoj zoni pored poslovnih sadržaja redovito nalazimo klupe, zelenilo, ulične zabavljače te povremene kulturne i prigodne aktivnosti.

Pješačke zone europskih gradova uglavnom se vežu uz gradske poslovne centre. Poslovni centri u gradovima su prostori izrazite koncentracije poslovnih djelatnosti na relativno malom prostoru specifične lokacije. Poslovne djelatnosti se sastoje od trgovine na malo, financijskih usluga (banke, mjenjačnice, osiguravajuća društva), i uprave. Lokacija poslovnih centara je obično na najdostupnijem mjestu s obzirom na distribuciju stanovništva u gradskom prostoru i prometnu mrežu grada. Gradski se poslovni centri nalaze na karakterističnim lokacijama u gradskim aglomeracijama, u središtu grada (središnji poslovni centar), unutar gradskih četvrti, na rubu grada i izvan grada. S obzirom na gravitacijsko područje izdvaja se najčešće četiri tipa poslovnih centara: City - središnji poslovni centar, regionalni centar, komunalni centar i centar susjedstva.

Hijerarhijski odnosi i stupanj centraliteta gradskog centra odgovaraju hijerarhijskim odnosima u urbanim sustavima s razlikom da je u gradskom prostoru mreža centara gušća (Vresk, 1990 a). Pješačke zone mogu biti uređene u poslovnim centrima na svim hijerarhijskim nivoima, te hijerarhijski odnosi i stupanj centraliteta gradskih poslovnih centara vrijedi i za pješačke zone. Pješačka zona središnjeg poslovnog centra je stoga po svojoj gravitacijskoj snazi, dostupnosti i koncentraciji poslovnih funkcija najznačajnija pješačka zona u gradu.

Promet u mirovanju je poseban problem kod poslovnih centara i pješačkih zona u njima. Ovaj problem je izražen u središtima svih većih gradova a stručnjaci se slažu da niti u jednom središtu nekog većeg grada nije bilo moguće zadovoljiti potrebe za parkirališnim mjestima. Zbog toga se daje prioritet javnom gradskom prometu koji zahtjeva mnogo manje prostora po prevezenom putniku.

Pješačke zone grada Zagreba su također smještene u gradskim poslovnim centrima. U užem dijelu aglomeracije možemo uočiti središnji poslovni centar koji se prostire prostorom koji uključuje Ilicu, a proteže se južno do Hebrangove ulice i omeđen je sa zapada Frankopanskom, a s istoka Draškovićevom ulicom. Središnji poslovni centar se širi i južno od željezničke pruge u Aveniju Vukovar. Središnji poslovni centar ujedno je i žarišni prostor linija javnog gradskog prometa i prostor najveće koncentracije poslovnih funkcija u gradu. Sekundarni poslovni centri su uglavnom obilježeni tržnicama koje su žarišta poslovnih centara (Trešnjevačka tržnica, Kvaternikov trg, tržnica Kustošija, tržnica u Dubravi). Tercijarni centri su uočljivi u novijim gradskim naseljima kao centri naselja Trnsko, Siget, Središće, Zapruđe, Utrina, Travno, Dugave, Gornji Bukovac, Sigečica. Pješačka zona je uređena u središnjem poslovnom centru grada te u tercijarnim centrima novijih naselja Trnsko, Travno, Zapruđe, Gornji Bukovac, Sigečica, Sopot i Utrina.

CILJEVI, ZADACI I METODE

Zadatak rada je objasniti pojavu i širenje prostora pješačke zone središta Zagreba, te analizirati njenu integraciju u prometni sustav grada. U radu će se nadalje analizirati sadržaji pješačke zone i funkcionalnost njenog uređenja, te pokazati izdvajanje poslovnih funkcija pješačke zone od okolnog prostora središnjeg poslovnog centra Zagreba. Cilj rada je protumačiti utjecaj pješačke zone na lokaciju pojedinih uslužnih djelatnosti i tipizirati pješačke ulice i trgove s obzirom na njihovu funkciju.

Šire područje pješačke zone središta Zagreba je kartirano po kategorijama iskorištavanja prostora¹. Izdvojeno je trinaest kategorija iskorištavanja koje su grupirane u devet grupa (Tab. 3). Kao relativni pokazatelj koncentracije funkcije trgovine korišten je Indeks gustoće trgovina. Kao pokazatelj koncentracije ostalih funkcija uporabljen je broj pojavljivanja pojedine funkcije u promatranom prostoru.

SREDIŠTE ZAGREBA I PJEŠAČKA ZONA

Središte Zagreba. Središtem grada smatramo onaj dio grada koji po svojim funkcionalnim i drugim značajkama ima središnji značaj u gradu. Središte Zagreba stoga možemo poistovjetiti s središnjim poslovnim centrom grada. Središte Zagreba možemo po strukturi sadržaja podijeliti na jezgru i okvir središta (centra) grada (Perković, 1971.).

Jezgra središta Zagreba je prostor središta grada u kojem javni i poslovni sadržaji zauzimaju nešto više od polovice građevinskog fonda a stanovi nešto manje od toga. Jezgra središta je omeđena na slijedeći način: potez sjeverno od Ilice, južni dio Radićeve, Tkalčićeva, Krvavi most, Dolac, potez sjeverno od Vlaške ulice, Iblerov trg, Smičiklasova, Račkoga, Boškovićeve, Hebrangova, Trg Maršala Tita, Prilaz Gjure Deželića, Kačićeva, Britanski trg. Ovako omeđena jezgra središta ima površinu od oko 80 ha (800.000 m²).

Okvir središta prstenasto okružuje jezgru, no vanjske mu je granice teže definirati. Uglavnom, okvir središta obuhvaća Gornji grad, najveći dio Donjeg grada izvan jezgre i sjeverni dio Trnja uključivši obje strane Avenije Vukovar i ima površinu od oko 260 ha.

U središtu grada značajna je velika izmještanost i raznolikost sadržaja. Pored stanova u ovom se prostoru nalaze i mnoge institucije uprave, kulture, znanosti i školstva kao i banke, sjedišta tvrtki, obrtničke radionice, skladišta, te drugi sadržaji.

Mreža ulica i trgova pješačke zone (Sl. 1). Pješačku zonu čine pješačke ulice, trgovi i pješački prolazi. U prostoru gdje je u potpunosti uređena pješačka zona se prostire na površini od 55.950 m² s ukupnom dužinom pješačkih ulica od 3.240 m (Tab. 1). Ukoliko pješačkoj zoni pridodamo Masarykovu i Teslinu ulicu (koje nisu uređene kao pješačke zone i koje su od 7-17 sati otvorene za vozila individualnog prometa) tada je ukupna površina zone 66.550 m², a dužina pješačkih ulica iznosi 3.770 m. U pješačkoj zoni se nalaze i dva trga Trg bana Jelačića (9.500 m²) i Preradovićev trg (4.200 m²), te pet pješačkih prolaza (Sl. 1). Prolazi povezuju pješačke ulice međusobno ili povezuju ulice sa trgovima.

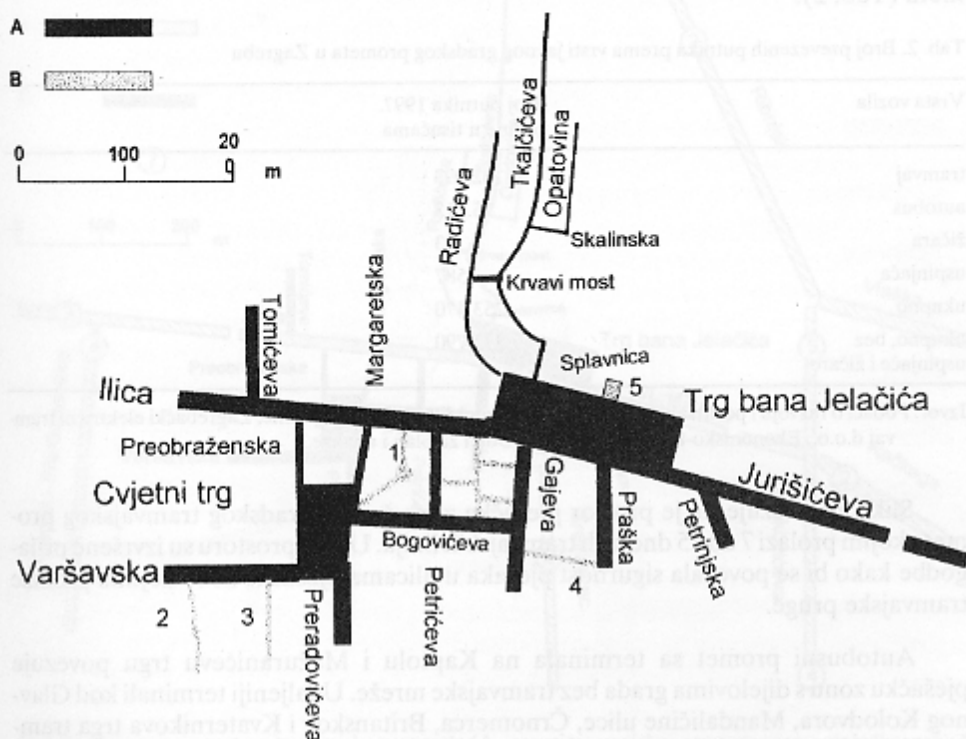
Trgovi pješačke zone su međusobno povezani pješačkim ulicama. Osim što povezuju trgove, pješačke ulice svojim prostiranjem šire prostor pješačke zone u svim smjerovima. Tkalčićeva i Radićeva šire prostor pješačke zone prema sjeveru. Ilica širi pješačku zonu prema zapadu, Jurišićeva ulica prema istoku, a Preradovićeva, Praška i Petrinjska ulica prema jugu.

Masarykovu i Teslinu ulicu možemo uvijetno uključiti u pješačku zonu pošto je u njima dozvoljen promet vozila od 7 - 17 sati radnim danom a prije 9 sati i poslije 24 sata u dane vikenda. Ove dvije ulice se mogu uključiti u pješačku zonu i zbog svojih funkcija, što ćemo pokazati kasnije.

Mreži ulica i trgova pješačke zone pribrajaju se još i pješački prolazi koji povezuju ulice pješačke zone kroz unutrašnjost građevinskih blokova. Prolaz Harmica (20 m) spaja pješačku zonu na središnjem trgu s tržnicom Dolac. Najmarkantnije je izveden prolaz "Oktogon" (100 m) koji povezuje Cvjetni trg s Ilicom kroz Blok zgrada između Bogovićeve, Ilice, Margaretske i Petrićeve a sastoji se od dviju ulica koje se spajaju u trgu oktogonalnog oblika. Prolaz u susjednom bloku Petrićeva - Gajeva - Bogovićeve (180 m) ima oblik dvije ulice koje se sijeku pod pravim kutem i formiraju trg. Miškecova prolaz (130 m) i Obrtnički prolaz (150 m) povezuju Varšavsku ulicu s Masarykovom, a Marićev prolaz (80 m), povezuje Gajevu i Prašku.

Tab. 1. Ulice pješačke zone po dužini i ukupnom udjelu u dužini pješačkih ulica zone

Ime ulice	Dužina u m	Udio u ukupnoj dužini u %
Bogovićeve	170	4,56
Gajeva	170	4,56
Ilica	350	9,41
Jurišićeva	400	10,75
Krvavi most	30	0,81
Margaretska	60	1,61
Opatovina	240	6,45
Petrićeva	80	2,15
Petrinjska	60	1,61
Praška	60	1,61
Preobraženska	60	1,61
Preradovićeva	60	1,61
Radićeva	350	9,41
Skalinska	90	2,41
Splavnica	40	1,07
Tkalčićeva	800	21,51
Tomićeva	80	2,15
Varšavska	140	3,76
Masarykova	300	8,06
Teslina	180	4,83
Ukupno	3.770	100

Sl. 1. Mreža ulica i trgova pješačke zone središta Zagreba (A - ulice i trgovi; B - pješački prolazi; 1 - prolaz Oktagon; 2 - Obrtnički prolaz; 3 - Miškecov prolaz; 4 - Marićev prolaz; 5 - prolaz Harmica)

Fig. 1 Network of the streets and squares in the pedestrian precinct of the centre of Zagreb (A - the streets and squares; B - pedestrian passages; 1 - The Oktogon Passage; 2 - The Tradesman's Passage; 3 - The Miškec Passage; 4 - The Marić Passage; 5 - The Harmica Passage)

Promatrajući duljinu pješačkih ulica (Tab. 2), vidljivo je da većina od 18 ulica unutar pješačke zone ima vrlo malu duljinu, a ima i ulica iznadprosječne duljine. Ulice iznadprosječne duljine su: Tkalčićeva, Ilica, Jurišićeva, Radićeva, Opatovina, Masarykova, Teslina, Bogovićeve i Gajeva. Čak 13 ulica imaju manju duljinu od 162 m koliko iznosi prosjek duljine ulice u pješačkoj zoni. Od navedenih 13 ispodprosječnih, Varšavska sa svojih 140 m vrlo blizu prosjeku, dok se duljina ostalih ulica jedva približava ili dostiže 50% prosječne duljine ulice u pješačkoj zoni. Najdulje ulice su pretežno one koje čine izdužene ogranke zone, dok su kratke ulice pretežno u unutrašnjosti zone i povezuju veće ulice i trgove.

Pješačka zona u prometnom sistemu grada. Pješačka zona središta Zagreba nastaje kao rezultat nastojanja da se modernizira, renovira i humanizira središnji dio grada. Drugi motiv za uređenje pješačke zone je poboljšano funkcioniranje prometa (javnog gradskog i individualnog prometa).

S obzirom na funkcioniranje prometnog sistema u središtu grada, pješačka zona je locirana u središtu sustava tramvajskog prometa i gradskog autobusnog prometa (Tab. 2).

Tab. 2. Broj prevezenih putnika prema vrsti javnog gradskog prometa u Zagrebu

Vrsta vozila	Broj putnika 1997. godine u tisućama
tramvaj	162.093
autobus	95.113
žičara	93
uspinjača	587
ukupno	253.470
ukupno, bez uspinjače i žičare	252.790

Izvor: Podaci o razvoju i poslovanju ZET d.o.o. za razdoblje 1988-1997. godine, Zagrebački električni tramvaj d.o.o., Ekonomsko-financijska služba, Odjel za plan i analize.

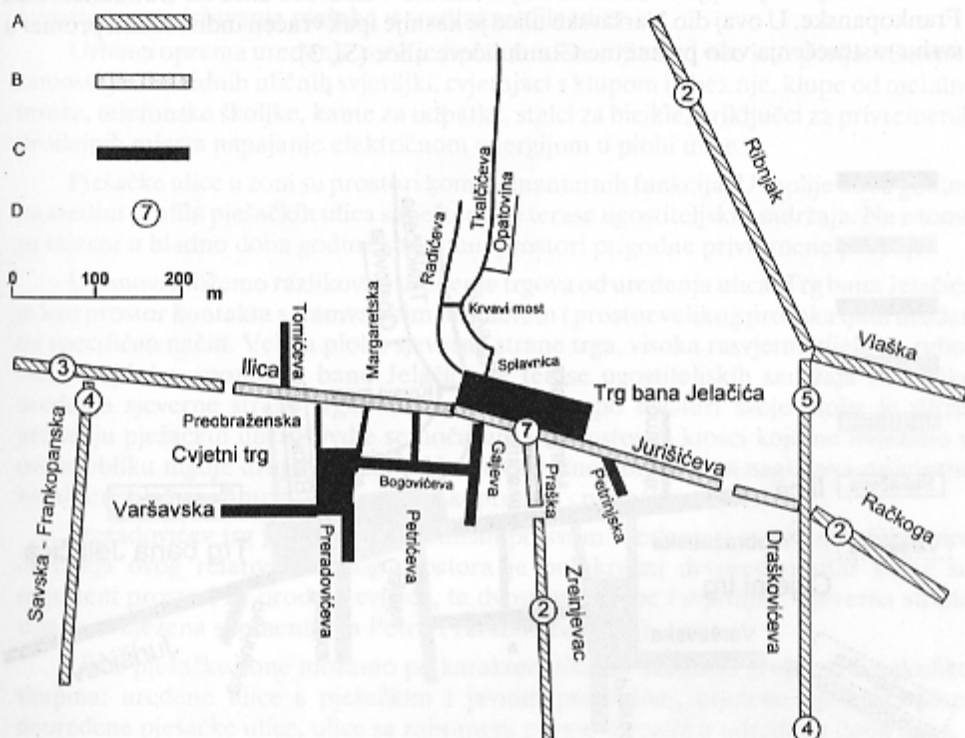
Slika 2 pokazuje da je prostor pješačke zone žarište gradskog tramvajskog prometa kojim prolazi 7 do 15 dnevnih tramvajskih linija. U tom prostoru su izvršene prilagodbe kako bi se povećala sigurnost pješaka u ulicama pješačke zone kojima prolaze tramvajske pruge.

Autobusni promet sa terminala na Kaptolu i Mažuranićevu trgu povezuje pješačku zonu s dijelovima grada bez tramvajske mreže. Udaljeniji terminali kod Glavnog Kolodvora, Mandaličine ulice, Črnomerca, Britanskog i Kvaternikova trga tramvajskim linijama povezuju pješačku zonu s rubnim dijelovima grada i aglomeracije.

U odnosu na individualni gradski promet, pješačka zona je smještena u prostoru najvećeg intenziteta i najvećih parkirališnih potreba. Uveden sistem naplate parkiranja s vremenskim ograničenjima podjeljen u tri zone (crvena; žuta; zelena, s ograničenjem na 60; 120; 180 minuta)² po načelu: što bliže pješačkoj zoni - to skuplje i kraće. Crvena zona je neposredno uz pješačku zonu, žuta zona je udaljena oko 200 m, dok su najudaljeniji dijelovi zelene zone udaljeni od 400-600 m od pješačke zone.

Ovim sistemom parkiranja se nastoji povećati dostupnost pješačke zone češćom smjenom vozila na parkirališnim mjestima. Potrebe za parkirnim mjestima u središtu grada nisu zadovoljene, jer uz zabilježeni 8575 regularno parkiranih, primijećeno 5938 neregularno parkiranih vozila u središtu grada. Potreba za parkiranjem varira tijekom dana. Postoji jutarnje vršno opterećenje od 9 - 13 sati i manje izraženo večernje opterećenje tijekom radnih dana u tjednu³.

Pojava i širenje pješačke zone. Proces nastajanja pješačke zone ima tri faze: planiranje, proglašavanje pješačke zone i uređenje pješačke zone. Pješačka zona središta Zagreba je tek planirana Detaljnim urbanističkim planom centra Zagreba iz 1973. godine (Maretić, 1996.). Pješačka zona se počela uređivati 1987. godine na osnovi idejnog rješenja uređenja prostora uže i šire zone Trga bana Jelačića⁴.

Sl. 2. Pješačka zona u sustavu tramvajskog prometa (A - pravci tramvajskog prometa prema pješačkoj zoni; B - Uređena pješačka ulica s tramvajskim prometom; C - dijelovi pješačke zone bez javnog prometa; D - stajalište tramvoja s brojem tramvajskih linija)

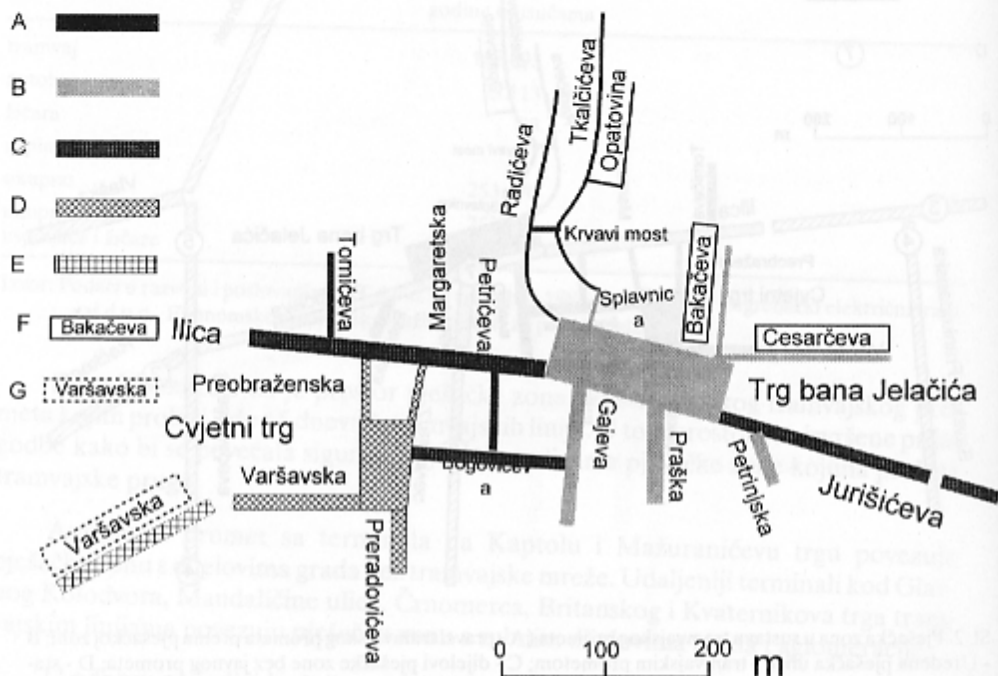
Fig. 2 Pedestrian precinct in the system of the tram traffic (A - directions of the tram traffic towards the pedestrian precinct; B - the arranged pedestrian street with the tram traffic; C - the parts of the pedestrian precinct without public traffic; D - the tram station with the number of the tram lines)

Uređenje pješačke zone možemo promatrati u sklopu obnove središta grada. Uslijed nedostatka sredstava uređivanje je napredovalo u tri faze⁵ (Sl. 3).

U prvoj fazi je uređen Trg bana Jelačića i Gajeva ulica najprije do Bogovićeve pa onda do Tesline, te Splavnica, Petrinjska do Amruševe i Bakačeva do Vlačke ulice (Sl. 3. - B). Cesarčeva i Bakačeva ulica su u ovoj fazi trebale biti uređene kao pješačke ulice, no na inzistiranje prometnih stručnjaka njihovo je uključivanje u pješačku zonu na kraju ove faze izostalo.

Druga faza je izvedena u dva dijela. U prvom dijelu (Sl. 3. - C) najprije su uređene Bogovićeve i Petrićeve ulice. Ilica, Jurišićeva i Praška su potom uređene na specifičan način, s obzirom da one, osim što su dio pješačke zone, predstavljaju i koridore tramvajskog prometa. Tramvajske tračnice su pomaknute prema sredini ulice kako bi se osiguralo više mjesta pješacima. U drugom dijelu druge faze (Sl. 3. - D) uređeni Preradovićev trg, dio Preradovićeve ulice do raskrižja s Masarykovom, dio Varšavske do Gundulićeve, te cijela Margaretska ulica.

U trećoj fazi je u pješačku zonu uključen i dio Varšavske ulice od Gundulićeve do Frankopanske. U ovaj dio Varšavske ulice je kasnije ipak vraćen individualni promet u svrhu rasterećenja vrlo prometne Gundulićeve ulice (Sl. 3).

Sl. 3. Prostorni razvoj pješačke zone središta Zagreba (A - ulice koje pripadaju pješačkoj zoni ali nisu uređene; B, C, D, E - faze uređenja pješačke zone; F - ulice isključene iz pješačke zone nakon prve faze uređenja; G - ulice kroz koje je propušten promet u trećoj fazi)

Fig. 3 Spatial development of the pedestrian precinct in the centre of Zagreb (A - the streets belonging to the pedestrian precinct which are not arranged; B, C, D, E - the pedestrian precinct arrangement stages; F - the streets excluded from the pedestrian precinct after the first stage of arrangement; G - the streets opened to traffic at the third stage)

Uređenje pješačke zone. Uređenje pješačke zone kao posljednja faza njenog nastanka je usko povezano sa funkcionalnošću zone kao "humaniziranog" prostora u središtu grada u svezi funkcija druženja i rekreacije pored drugih funkcija koje pješačka zona sadrži. U svrhu stvaranja ugodnog ambijenta za boravak ljudi, u pješačkoj zoni se javljaju sadržaji poput klupa, zelenila, telefonskih govornica, prigodnih privremenih prodajnih prostora itd.

Uređenje pješačke zone središta Zagreba je provedeno kroz uređenje plohe pješačkih ulica i trgova i kroz postavljanje urbanih sadržaja nužnih za stvaranje ambijenta prostora prilagođenog boravku i nesmetanom kretanju pješaka kroz njega.

Ploha uređenih ulica pješačke zone je nivelirana tj. u pješačkim ulicama više ne postoje kategorije pločnika i kolnika jer više nema prometa motornih vozila. Tekstu-

rom popločenja plohe ulice naglašen je prostor za kretanje u rubove ulice bliže izlozima i prostor za zadržavanje pješaka u sredini profila ulice.

Urbana oprema uređenja zone je tipizirana i sastoji se od više kategorija: više vrsta samostojećih i zidnih uličnih svjetiljki, cvjetnjaci s klupom ili bez nje, klupe od metalne mreže, telefonske školjke, kante za odpatke, stalci za bicikle, priključci za privremenih prodajnih mjesta napajanje električnom energijom u plohi ulice.

Pješačke ulice u zoni su prostori komplementarnih funkcija. U toplije doba godine na sredini profila pješačkih ulica smještene su terase ugostiteljskih sadržaja. Na istome mjestu u hladno doba godine smješteni prostori prigodne privremene prodaje.

U osnovi možemo razlikovati uređenje trgova od uređenja ulica. Trg bana Jelačića je kao prostor kontakta s tramvajskim prometom i prostor velikog protoka ljudi uređen na specifičan način. Velika ploha sjeverne strane trga, visoka rasvjetna tijela na rubovima te plohe, spomenik banu Jelačiću te terase ugostiteljskih sadržaja su odlike uređenja sjeverne strane trga. Južna strana trga po teksturi svoje plohe je slična uređenju pješačkih ulica. Ovdje se uočavaju i samostojeći kiosci koje ne nalazimo u ovom obliku nigdje drugdje u zoni. Uređenje južnog dijela trga naglašava prijelazne karakteristike ovog prostora (tramvajski promet - pješački promet).

Preradovićev trg je također specifičan po svom uređenju i ambijentu. Okosnica uređenja ovog relativno malog prostora je polukružni drvored unutar kojeg su smješteni prostori za prodaju cvijeća, te dvostrane klupe i svjetiljke. Sjeverna strana trga je obilježena spomenikom Petru Preradoviću (Sl. 4).

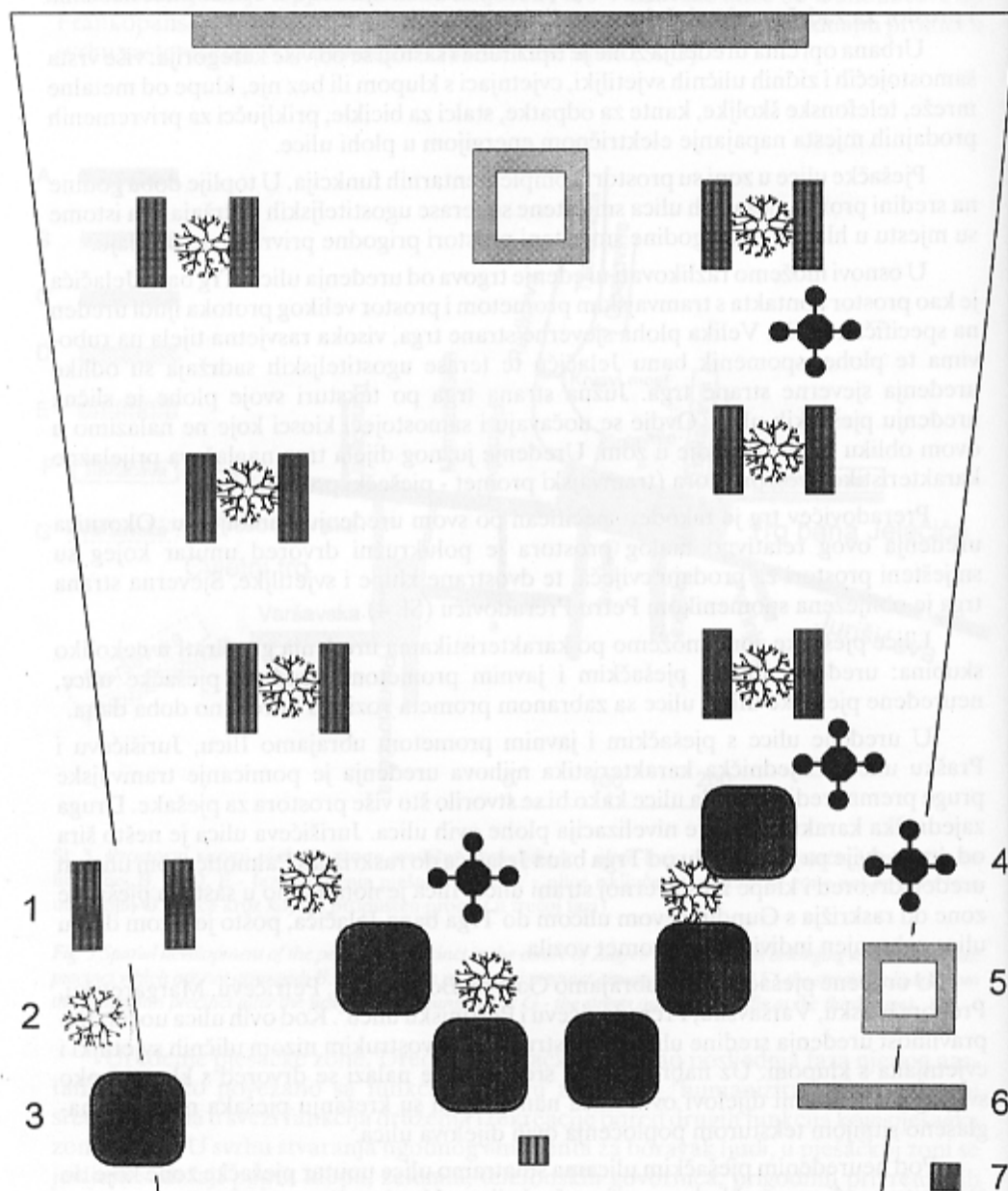
Ulice pješačke zone možemo po karakteristikama uređenja grupirati u nekoliko skupina: uređene ulice s pješačkim i javnim prometom, uređene pješačke ulice, neuređene pješačke ulice, ulice sa zabranom prometa vozila u određeno doba dana.

U uređene ulice s pješačkim i javnim prometom ubrajamo Ilicu, Jurišićevu i Prašku ulicu. Zajednička karakteristika njihova uređenja je pomicanje tramvajске pruge prema sredini profila ulice kako bi se stvorilo što više prostora za pješake. Druga zajednička karakteristika je nivelizacija plohe ovih ulica. Jurišićeva ulica je nešto šira od druge dvije pa je na dijelu od Trga bana Jelačića do raskrižja s Palmotićevom ulicom uređen drvored i klupe na sjevernoj strani ulice. Ilica je nominalno u sastavu pješačke zone od raskrižja s Gundulićevom ulicom do Trga bana Jelačića, pošto je u tom dijelu ulice zabranjen individualni promet vozila.

U uređene pješačke ulice ubrajamo Gajevu, Bogovićevu, Petrićevu, Margaretsku, Preobražensku, Varšavsku, Preradovićevu i Petrinjsku ulicu⁶. Kod ovih ulica uočili smo pravilnost uređenja sredine ulice jednostrukim ili dvostrukim nizom uličnih svjetiljki i cvjetnjaka s klupom. Uz nabrojeno na sredini ulice nalazi se drvored s klupom oko svakog drva. Rubni dijelovi ovih ulica namijenjeni su kretanju pješaka na što je naglašeno sitnijom teksturom popločenja ovih dijelova ulica.

Pod neuređenim pješačkim ulicama smatramo ulice unutar pješačke zone koje do sada nisu uređivane u skladu sa svojom funkcijom. U ovim ulicama obnovljeni su samo pončki objekti. U ovu skupinu uvrštavamo Tkalčićevu ulicu, Skalinsku ulicu i Opativinu.

Masarykova i Teslina ulica su predstavnici skupine ulica sa zabranom prometa vozila u određeno doba dana. Ovdje je regulacija prometa tijekom dana odlučujući element koji ove ulice periodički uključuje u pješačku zonu⁷.

Sl. 4. Urbani sadržaji Preradovićevog trga (1 - žičana klupa; 2 - stablo; 3 - kućica za prodaju cvijeća; 4 - mramorna svjetiljka; 5 - spomenik; 6 - mramorna klupa; 7 - slavina)

Fig. 4 Urban contents of the Preradović Square (1 - a wire bench; 2 - a tree; 3 - a box for selling flowers; 4 - a marble street lamp; 5 - the monument; 6 - a marble bench; 7 - a tap)

FUNKCIJE PJEŠAČKE ZONE

Funkcije, tj. djelatnosti tipične za središnji poslovni centar (City, CBD) treba tražiti u okviru poslovnih djelatnosti. No s obzirom na primarni značaj središnjeg poslovnog centra grada, američki autori izdvajaju posebne funkcije središnjeg poslovnog centra - CBD funkcije (City funkcije). Pod City funkcijama se smatraju trgovina na malo te servisi, financije i uredi (Vresk, 1990.).

S obzirom na uređenje pješačke zone možemo zaključiti da je ona namjenjena susretanju i druženju ljudi, kulturnim priredbama i okupljanjima, pa stoga pješačka zona ima i funkciju prostora rasonode s ciljem humanizacije prostora središta grada. Pješačka zona, kao i središte Zagreba, ima i stambenu funkciju. S obzirom na broj stanovnika po mjesnim zajednicama 1991. godine i prosječan broj članova domaćinstava u središtu grada (Bašić, 1994), izračunali smo da se u prostoru pješačke zone nalazi oko 3000 stanova.

Rezultati kartiranja pokazuju koncentraciju trgovačkih i ugostiteljskih sadržaja, poslovnih prostora, banaka, osobnih usluga i obrta. Nabrojene funkcije su uglavnom smještene u zgradama koje imaju i stambenu funkciju. Prizemno i na nižim katovima su poslovni sadržaji dok su obično na višim katovima stanovi.

U prostoru pješačke zone evidentirano je 676 sadržaja raznih djelatnosti podjeljenih u 10 kategorija (Tab. 3)

Tab. 3. Odnos sadržaja pješačke zone i sadržaja cijelog kartiranog prostora

Sadržaji	U kartiranom prostoru	U pješačkoj zoni	Udio sadržaja u pješačkoj zoni u odnosu sadržaja u kartiranom prostoru, %
trgovina	597	301	50,41
poslovni prostori	276	138	47,10
iznad razine ulice			
cijela zgrada	22	4	18,18
ugostiteljstvo	166	113	68,07
banke, financije, osiguranje	18	11	61,11
kultura, znanost, uprava, društvene organizacije	77	28	36,36
turističke agencije	19	11	57,90
profesionalne usluge	89	34	38,20
obrt	82	36	43,90
industrija i skladišta	4	0	0
Ukupno	1350	676	50,07

Pošto je pješačka zona dio središnjeg poslovnog centra Zagreba odnosno središta grada, analizirati ćemo funkcionalna obilježja pješačke zone u odnosu na dio središta grada oko nje (Tab. 3). Kako smo ranije utvrdili površina pješačke zone je 66.550 m²,

što iznosi približno 1/3 ukupnog kartiranog prostora⁷, u tom smislu, svaki sadržaj (djelatnost, funkcija) čija zastupljenost u pješačkoj zoni prelazi 30%, funkcionalno izdvaja pješačku zonu od okolnog dijela središta Zagreba tj. predstavlja veću koncentraciju dotičnog sadržaja.

Na osnovi podataka iz tablice 3 možemo na slijedeći način rangirati funkcije pješačke zone prema koncentraciji kojom pješačku zonu funkcionalno razlikuju od okolnog prostora središta grada:

1. Ugostiteljska funkcija sa koncentracijom većom od 68% najznačajnije funkcionalno razlikuje pješačku zonu od ostatka središta grada. Ugostiteljski sadržaji su uglavnom smješteni u pročelja zgrada (ukoliko već ne zauzimaju cijelu zgradu) i na terasama u toplijem dijelu godine. Ugostiteljski sadržaji su po svojoj brojnosti u pješačkoj zoni na trećem mjestu (113).
2. Bankarska, financijska i osiguravateljska djelatnost su unatoč svojoj malobrojnosti koncentrirane sa više od 61% u pješačkoj zoni. Malobrojnost sadržaja ovih djelatnosti možemo protumačiti velikim centralitetom pojedinih djelatnosti ove skupine.
3. Turističke agencije sa više od 57% koncentracije u zoni, kao specifična vrsta uslužne djelatnosti, pokazuje tendenciju lokalne koncentracije zabilježene u i izvan prostora pješačke zone.
4. Trgovina, iako najbrojnija djelatnost pješačke zone (301 trgovina u pješačkoj zoni) po svojoj koncentriranosti u pješačkoj nije najizraženija s nešto više od 50% koncentracije u pješačkoj zoni. Centralitet ove djelatnosti ovisi o opremljenosti trgovina i izboru robe ali i o brojnosti samih trgovina (Marinović - Uzelac, 1978). Trgovine u pješačkoj zoni su smještene u pročelja zgrada (izlozi) ili u vežama i prolazima.
5. Poslovni prostori na katovima stambeno-poslovnih zgrada su više od 47% koncentrirani u pješačkoj zoni u odnosu na cjelokupni kartirani prostor. Ova funkcija je po svojoj brojnosti u pješačkoj zoni odmah iza trgovine i ugostiteljstva.
6. Pješačka zona se funkcionalno razlikuje od ostatka središta grada i po koncentraciji obrtničkih sadržaja od preko 43%.
7. Profesionalne usluge također funkcionalno razlikuju pješačku zonu od okolnog prostora sa svojom koncentracijom većom od 38%.
8. Pješačka zona se po djelatnostima kulture, znanosti, uprave i društvenih organizacija razlikuje od nešto manje okolnog prostora središta grada (približno 36% koncentracije). Ove djelatnosti nisu tipične za središnje poslovne centre.
9. U pješačkoj zoni je u odnosu na cijeli kartirani prostor izrazito slaba zastupljenost poslovnih zgrada, svega 4 od ukupno 22 zgrade tj. oko 18% koncentracije.
10. U pješačkoj zoni nisu registrirani sadržaji industrije i skladišta, koji i nisu tipična djelatnost središnjeg gradskog centra, dok su u okolnom prostoru zabilježena 4 sadržaja ove skupine.

Zaključno se može reći da pješačka zona ima trgovačko - ugostiteljsko - uredski karakter s obzirom na poslovne funkcije kojima se funkcionalno razlikuje od okolnog prostora središta Zagreba. Osim poslovnih funkcija, pješačka zona ima i stambenu funkciju. Funkcije razonode i zabave proizlaze iz uređenja zone.

FUNKCIONALNA DIFERENCIJACIJA I TIPOLOGIJA PJEŠAČKIH ULICA, TRGOVA I PROLAZA

Općenito možemo reći da struktura korištenja prostora u pješačkoj zoni nije homogena. City funkcije pokazuju tendenciju lokalne koncentracije pa unutar središnjeg poslovnog centra mogu biti primjerice zone trgovine, banaka, itd.

Možemo pretpostaviti da pješačka zona središta Zagreba kao dio zagrebačkog središnjeg poslovnog centra također nema homogenu strukturu s obzirom na koncentraciju funkcija. Ovom prilikom ćemo analizirati koncentracije pojedinih funkcija po ulicama, trgovima i prolazima pješačke zone. Tipovi ulica (trgova i prolaza) bit će određeni s obzirom na funkcije smještene u njima. Ovom tipologijom možemo primjerice ustanoviti postojanje trgovačkih, ugostiteljskih, poslovnih (uredskih) ulica, itd.

Kao pokazatelj koncentracije funkcije trgovine na malo koristit ćemo Indeks gustoće trgovina u pojedinoj ulici (tab. 4) kako ga definira i primjenjuje njemački geograf Grötzbach:

$$I = \frac{\text{broj trgovina} \times 10}{\text{ukupan broj kuća}}$$

Tab. 4. Indeks gustoće trgovina po ulicama, trgovima i prolazima pješačke zone

Ulica	Broj trgovina	Indeks gustoće trgovina
Ilica	53	18,28
Jurišićeva	30	14,28
Varšavska	7	7,00
Masarykova	32	11,85
Teslina	20	11,11
Preradovićeva	5	8,33
Bogovićeva	9	8,18
Gajeva	3	6,00
Praška	4	8,00
Petrinjska	25	4,16
Tomićeva	4	3,64
Radićeva	9	4,28
Splavnica	1	5,00
Tkalčićeva	30	5,26
Krvavi most	2	4,00
Skalinska	3	4,28
Opatovina	15	5,0
Mikloušićeva		0,00
Trg bana Jelačića	9	5,29
Cvjetni trg	6	8,57
Preobraženska	5	10,00
Margaretska	5	12,50
Petrićeva	6	20,00
Prolaz Oktogon	12	24,00
Prolaz Neboder	6	12,00
Marićev prolaz	3	6,00
Obrtnički prolaz	2	1,67
Miškecov prolaz	3	6,00
Harmica	4	40,00
UKUPNO	301	10,83

U svrhu mjerenja koncentracije drugih funkcija, u nedostatku boljih pokazatelja, rabi će se kartiranjem zabilježena učestalost pojavljivanja pojedine funkcije u promatranoj ulici (tab. 5) tj. broj ureda, ugostiteljskih objekata, itd.

Tab. 5. Djelatnosti u pješačkoj zoni zabilježene kartiranjem

Ulica	Banke financije osiguranje	Trgovina	Ugostiteljstvo	Poslovni prostori		Kultura, znanost uprava	Turističke agencije	Usluge	Obrt	Industrija i skladišta
				na katu	prizemlje					
Ilica	1	53	7	28		5	1	7	11	
Jurišićeva		30	5	14	1			7	1	
Varšavska	2	7	3	9		5	2	1		
Masarykova		32	3	14		3	1	4	4	
Teslina	1	20	14	7		2	1	6	3	
Preradovićeva	2	5	2	6		1	1	2		
Bogovićeva		9	4	4		2		2		
Gajeva	1	3	4	4			1			
Praška	1	4		4	1	1	2			
Petrinjska		15	2	2		1				
Tomićeva		4	2	2		1		3	1	
Radićeva		9	6	11		2		2	6	
Splavnica		1								
Tkalčićeva		30	31	6			1	1	2	
Krvavi most		1				1			2	
Skalinska		3	3							
Opatovina		15	10						2	
Mikloušićeva										
Trg bana Jelačića	1	9	5	4	2	2	1			
Cvjetni trg	1	6	2				1			
Preobraženska		5		3		1				
Margaretska		5		2					1	
Petrićeva		6	2	5		1				
Prolaz Oktogon	1	12		1				2		
Prolaz Neboder		6	1	7		2				
Marićev prolaz		3		3						
Obrtnički prolaz		2						2	4	
Miškecovev prolaz		3						1	1	
Harmica		4						1		
UKUPNO	11	301	113	138	4	28	11	41	36	

Ustanovili smo slijedeće tipove ulica trgova i prolaza na osnovi zastupljenosti funkcija u njima:

Trgovačka ulica - u ovaj tip možemo svrstati Jurišićevu, Gajevu, Petrinjsku, Splavnicu, Prašku i ulicu Krvavi most, te prolaze Oktogon i Harmica.

Trgovačko-poslovna ulica (prolaz) - Ilica, Masarykova, Margaretska, Teslina, Petrićeva i Praška ulica, te Miškecov prolaz, Marićev prolaz i Prolaz Neboder.

Poslovno-trgovačka ulica - ovdje se ubrajaju Varšavska i Preobraženska ulica.

Trgovačko-kulturna ulica - ovdje se ubraja Preradovićeva ulica.

Trgovačko-ugostiteljska ulica (trg) - Bogovićeva, Skalinska, Opatovina, Trg bana Jelačića, Cvjetni trg.

Trgovačko-uslužna ulica - ovdje ubrajamo Tomićevu ulicu.

Trgovačko-obrtnička ulica - Radićeva ulica.

Ugostiteljsko-trgovačka ulica - Tkalčićeva ulica.

UTJECAJ PJEŠAČKE ZONE NA LOKACIJU POJEDINIH DJELATNOSTI

Uređenjem pješačke zone pješački tokovi se oslobađaju prometne gužve i cijeli prostor pješačke zone je prostor slobodnog kretanja pješaka, samo u jednom dijelu ograničen prolaskom javnog prometa kroz njega. Pješački tokovi su usmjereni uz rubove pješačkih ulica i zgrada pa će se tako sve uslužne djelatnosti kojima je važno postojanje pješačkih tokova kao što je trgovina (prodaja odjeće i obuće, knjiga, tehničke robe), ugostiteljstvo ili mjenjačnice locirati uz rubove pješačkih ulica radije nego na katovima ili u vežama koje su rezervirane za uslužne i obrtničke sadržaje. Prodavaonice zahtijevaju primjerene objekte s obzirom na privlačenje kupaca atraktivnošću izloga, prodajnog prostora i robe, pa će se luksuznije prodavaonice smjestiti u uređenije objekte. Pješaci se kreću rubovima pješačkih ulica, dok su sredine predviđene za terase ugostiteljskih objekata u toplijem dijelu godine, stoga će se ovi sadržaji nastojati locirati u ove ulice, takva je situacija u uređenom dijelu pješačke zone u pješačkih ulicama oko Cvjetnog trga.

U sjevernom dijelu pješačke zone koji je pretežno neuređen, u Tkalčićevoj ulici su se trgovine koncentrirale oko prolaza Tkalčićeva - Radićeva u novim zgradama, a ugostiteljski objekti u djelomično renoviranim kućama sjevernijeg dijela ulice. U Opatovini je došlo do uređivanja prodajnih prostora na otvorenom, otkada je taj prostor postao pješačka zona, prodajni štandovi su zamijenjeni prodavaonicama u nizu uz zid na istočnoj strani ulice. Povremena prigodna prodaja također je smještena u pješačkoj zoni i ona jedino u pješačkom prostoru može zadovoljiti potrebu velikog broja prolaznika.

Lokacije novonastalih slastičarnica kao ugostiteljsko-trgovačkih sadržaja, u odnosu na pješačku zonu su specifične: nalaze se uglavnom pri rubovima uređenih dije-

lova pješačke zone (Miškecov prolaz, Varšavska kod Gundulićeve, Ilica kod Gundulićeve, Jurišićeva kod Rotonda centra).

Mjenjačnice, kao jedan od segmenata financijskih djelatnosti, se, počinju locirati kao samostalni sadržaji u pješačkoj zoni i njenoj blizini zbog velike koncentracije trgovina. U posljednje vrijeme mjenjačnice se pojavljuju i kao sastavni dio prodavaonica u središtu grada.

ZAKLJUČAK

Pješačka zona središta Zagreba je u europskim mjerilima mala, ali je najveća i funkcionalno najznačajnija pješačka zona u gradu. Nalazi se u središnjoj poslovnoj zoni grada. Uređenjem Trga bana Jelačića započinje uređenje prostora zone odakle se ono proširilo na Ilicu i Jurišićevu ulicu, a kasnije i na prostor Cvjetnog trga i okolnih ulica. Danas prostor pješačke zone nije jednoliko uređen. Uređeni su Trg bana Jelačića i produžeci zone Ilicom i Jurišićevom, te kompleks ulica oko Cvjetnog trga, a nisu uređene najsjevernije Tkalčićeva i Radićeva. Nisu uređene ni najjužnije Masarikova i Teslina koje samo uvjetno možemo svrstati u pješačku zonu. Pješačka zona središta grada, nije i jedina pješačka zona u gradu, već mnoga novija i planirana naselja imaju pješačke zone koje su manje i jednostavnije uređene.

Prostor pješačke zone središta grada je integriran u prometni sistem Zagreba putem tramvajskog prometa koji i prolazi kroz prostor pješačke zone. Osim tramvaja ona je povezana autobusnim linijama s bliskih terminala i okružena parkiralištima uz glavne i sporedne ulice središta grada za pristup individualnog prometa. U prometnoj situaciji središta grada najviše je problematičan individualni promet koji svojim jakim tokovima, brojem vozila i potrebama parkiranja vozila otežava funkcioniranje javnog gradskog prometa u svim njegovim oblicima.

Pješačka zona različito djeluje na lokaciju funkcija u njoj, u slučaju središta Zagreba ona je u manjoj mjeri razlog lociranja funkcija baš na određenom mjestu, a više utiče na porast razine usluga trgovačke i ugostiteljske djelatnosti, te zabave i druženja.

Funkcije pješačke zone središta grada su vrlo raznolike, od stanovanja koje je u opadanju do poslovnih funkcija koje se nešto jače koncentriraju u pješačkoj zoni, kao na primjer trgovina i ugostiteljstvo i funkcija koje nisu toliko koncentrirane isključivo u pješačkoj zoni već ih nalazimo u velikom broju i u ostatku središnje poslovne zone grada, kao na primjer upravne djelatnosti.

Funkcionalna izmještanost je jedna od glavnih karakteristika kako središnje poslovne zone grada tako i pješačke zone. Unatoč tome, moguće je izdvojiti trgovačku funkciju kao oskosnicu funkcionalne diferencijacije ulica. Trgovačka funkcija postoji kao jedina jako izražena u nekim ulicama (Jurišićeva, Gajeva, Petrinjska...), dok u drugim ulicama pored trgovačke ističe se i još po jedna funkcija koja s trgovačkom čini kombinirane tipove ulica: poslovno-trgovačka ulica, trgovačko-poslovna ulica, trgovačko ugostiteljska ulica, ugostiteljsko-trgovačka ulica, trgovačko-uslužna ulica, trgovačko-obrtnička ulica.

POZIVNE BILJEŠKE

1. Kartiranje je vršeno u periodu prosinac 1997 - siječanj 1998. godine. Kartirano je područje omeđeno sa zapada Medulićevom ulicom, pa sjeverno do Ilice i južno do Prilaza Gjure Deželića, južna granica je Hebrangova, istočna prolazi Draškovićevom, sjeverna Miklušićevom i obuhvaća prostor Gornjeg Grada do Vrazovog šetališta.
2. Ukupan broj parkirališnih mjesta u crvenoj zoni središta grada je 687, u žutoj zoni neposredno uz crvenu je 767, a u zelenoj zoni 1333 parkirnih mjesta, ukupno 2787.
3. Izvor: Potreba za parkiranjem u središnjem dijelu Grada Zagreba, postojeće stanje, prijedlozi i rješenja, Urbanistički zavod Grada Zagreba, 1993.
4. Ovo idejno rješenje je zapravo prvonagrađeni natječajni rad skupine autora, za uređenje Trga bana Jelačića iz 1978. godine. U radu se definira uža zona Trga bana Jelačića kao prostor koji obuhvaća Trg bana Jelačića i početke svih ulica koje u njega "ulijevaju". Gajeva do Tesline, Cesarčeva, Splavnica i Bakačeva. U istom je radu definirana i šira zona Trga bana Jelačića kao prostor Preradovićevog trga, Bogovićeve, Petrićeve, Margaretske i Preobraženske ulice, te Preradovićeve ulice do raskrižja s Teslinom i Varšavske do Gundulićeve ulice.
5. Informacija dobivena iz Gradskog zavoda za planiranje razvoja grada i zaštitu čovjekova okoliša, gdje je autor intervjuirao dipl. ing. arh. Mihajla Kranjca, jednog od autora uređenja pješačke zone u središtu grada.
6. Kod ulica koje su samo dijelom svoje dužine u sastavu pješačke zone, misli se samo na taj dio ulice.
7. Ove smo ulice uključili u pješačku zonu zbog funkcija koje one imaju u njoj.
8. Izračunao autor prema mjerenju na karti.

LITERATURA

- Analiza historijsko-urbanističkog razvoja grada Zagreba, Zagreb, HAZU, 1952.
- Bašić, K., 1989.: Unutargradski preraspmještaj stanovništva kao pokazatelj funkcionalno-prostorne transformacije Zagreba, Radovi 24.
- Bašić, K., 1994.: Socijalno-prostorna segregacija stanovništva Zagreba, Geografski horizont 2.
- Bašić, K., 1994.: Obiteljski status - aspekt socijalne topografije Zagreba, Geografski glasnik 56.
- Buntak, F., 1996.: Povijest Zagreba, Zagreb, Nakladni zavod matice hrvatske.
- Dakić, S., 1992.: Kriteriji integralnog planiranja razvoja javnog gradskog prometa i oblici javnog gradskog prometa primjereni Zagrebu, Zbornik radova Znanstvenostručno savjetovanje javni gradski i prigradski promet, Zagreb.
- Fürst-Bjeliš, B., 1996.: Zagreb - periodizacija razvoja gradske aglomeracije, Geografski horizont 58.
- Jambrović, Ž., 1992.: Uloga i značenje javnog gradskog prijevoza putnika u Zagrebu, Zbornik radova Znanstvenostručno savjetovanje javni gradski i prigradski promet, Zagreb.
- Maretić, M., 1996.: Gradski centri, Zagreb, Školska knjiga.
- Marić, V., 1992.: Parametri djelotvornosti i privlačnosti javnoga gradskog prometa putnika, Zbornik radova Znanstvenostručno savjetovanje javni gradski i prigradski promet, Zagreb.
- Marinović-Uzelac, A., 1978.: Socijalni prostor grada, Zagreb.
- Padjen, J., Žuljić, S., 1979.: O nekim pitanjima razvoja javnog gradskog prometa, Zagreb, Ekonomski institut.
- Perković, Z., 1977.: Jezgra i okvir centra Zagreba, Geografski glasnik 39.
- Perković, Z., 1993.: Promet u velikim gradovima, neke tendencije i problemi, Geografski glasnik 55.
- Potreba za parkiranjem u središnjem dijelu Grada Zagreba, Postojeće stanje, prijedlozi i rješenja. Urbanistički zavod grada Zagreba, 1993.
- Prelog, M. i drugi, 1978.: Funkcije gradskog centra i podcentara u zagrebačkom gradskom prostoru, izvještaji i studije, Zagreb, Centar za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu.
- Racionalizacija javnog gradskog prometa u uvjetima postepenog uvođenja željeznice, Zagreb, Institut prometnih znanosti, 1987.
- Vresk, M., 1986.: Neki pokazatelji funkcionalno-prostorne strukture Zagreba, Radovi 21.
- Vresk, M., 1990.a.: Osnove urbane geografije, Zagreb, Školska knjiga.
- Vresk, M., 1990.b.: Grad u regionalnom i urbanom planiranju, Zagreb, Školska knjiga.

Vrišer, I., 1984.: Urbana geografija, Ljubljana: Interdisciplinarni podiplomski študij prostorskega in urbanističnega planiranja, Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo: Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo.

Žuljić, S., 1974.: Vrednovanje geografskog položaja kao faktor razvoja grada Zagreba, Geografski glasnik 31.

SUMMARY

Pedestrian Precinct in the Centre of Zagreb

by

Davor Ričković

The pedestrian precinct in the centre of Zagreb consists of the pedestrian streets, squares and pedestrian passages. It occupies the area of 55,950 m². With regard to the functioning of the traffic system in the centre of town, the pedestrian precinct is located in the centre of the tram and city bus traffic system. In relation to the individual city traffic, the pedestrian precinct is situated in the area of the greatest intensity and of the greatest parking necessities. The system of parking with parking meters has been introduced. It is divided into three zones. This parking system is supposed to make the pedestrian precinct more available by often change of vehicles in the car-parks.

Some contents like benches, verdure, telephone booths, occasional temporary sales etc. appear in the pedestrian precinct in order to create people a pleasant environment. The arrangement of the pedestrian precinct of the centre of Zagreb has been carried out by the arrangement of the pedestrian streets and squares and by introducing the urban contents necessary for creating of the environment accommodated to sojourn of pedestrians and their undisturbed movement. The pedestrian streets in the precinct are the area of complementary functions. In warmer season the terraces of catering contents are situated in the middle of the pedestrian street profiles. In cold season the same places are used for occasional temporary sales. Basically, we can distinguish square and street arrangements. According to their characteristics, the pedestrian precinct streets can be divided into four groups: arranged streets with pedestrian and public traffic, arranged pedestrian streets, unarranged pedestrian streets, streets with traffic prohibition for vehicles in certain time of day.

As to the arrangement of the pedestrian precinct we can say that it is designed for meeting and associating of people, cultural performances and gatherings, so it has function of the leisure area aiming at humanization of the centre of town. In the pedestrian precinct area 676 contents of various activities have been registered. They are divided into 10 categories. We can say that the pedestrian precinct has commercial-catering-business character with regard to business functions which make it functionally different from the surrounding area of the centre of Zagreb. Besides business function, the pedestrian zone has also residential function, and there are about 3000 flats.

With regard to concentration of functions, the pedestrian precinct of the centre of Zagreb, as a part of the central business district, has not a homogenous structure. Concentration of particular functions in the streets, squares and passages of the pedestrian precinct has been analyzed. With regard to representation of functions, there are the following types of streets, squares and passages in the pedestrian precinct: commercial street, commercial-business, business-commercial, commercial-cultural, commercial-catering, commercial-serviceable, commercial-tradesman's, catering-commercial.

Primljeno (Received) 11-11-1998

Prihvaćeno (Accepted): 22-2-1999